

«БЛИСКУЧЕ СЯЯЛА ЗОРЯ, ДАВНО ЇЇ НЕМАЄ, ТА ЗОРЯНЕ СВІТЛО Й ДАЛІ НАС ОСЯВАЄ...»

(Продовження з 5 с.)

Нарешті, дрібне але цікаве й показове зауваження стосовно знання Міхаєм Емінеску української мови, яка, можна б сказати, виручає його у віршовій практиці.

В одній із строф, для зображення рідкісного моменту тривалих сумних ночей, в якому клацання клямки вхідних дверей раптово стривожує його серце, яке наче виринає з грудей, бо прибуває *Вона*, для здійснення повної рими поет використовує відоме йому чернівецьке (взагалі, південнобуковинське, галицьке) слово *клямпа* (повна рима: ...лАМПА – ...кЛЯМПА):

... *târziu când arde IAMPА,*

Inima din loc îmi sare

Când aud că sună cLEAMPА.

У перекладі, хтосна з яких причин, Щурат замінив цю лексему (використавши типологічно подібну їй, відому в тих же околицях – *лямпа*) словом *ключ*, не дотримуючись простого й ясного поетового умовиводу, і мимовільно допустився нелогічності або неточного перекладу:

Часом, часом – се вже рідко, –

Лямпу світячи в ночі,

Чую – серце в грудях тьохне,

Ключ озветь ся, сктриплячи,

з чого випливає, що вхідні двері відкриває несподівано кохана не клямкою, як в оригіналі, а відмикає їх ключем.

Заголовок *Послання II* Міхає Емінеску в перекладі Щурата не вказано точно, а як вибіркового приклад: *3 сатир*, так що читачеві слід самому встановлювати, який саме це твір з-поміж авторових п'яти *Послань*. Переклад – еквілінеарний, тобто число його рядків відповідає числові рядків оригіналу, тільки емінесківські гекзаметричні вірші, що складають строфи-куплети з парними то чоловічими, то жіночими римами АА (як видно, це часто вживаний засіб поета):

De se pana mea rămâne în cerneală, mă întrebi?

De ce ritmul nu m-abate cu ispita-i de la trebi.

Рядки оригіналу в перекладі поділено на катрени з перехресними римами АВАВ, наприклад:

Не питай, чому так довго

Ржавіє перо моє

Та чому до рим у мене

Вже охоти не стає.

Переклад достовірно відтворює трискладову змістовну структуру оригіналу. У першій його частині (в оригіналі – 1-42 рядок), сповненій сарказму, представлено реальну картину часу Міхає Емінеску, в якому творчий імпульс генія значно приборкувався. У другій частині (43-70-ті рядки оригіналу) відтворено міфічний час молодості, коли, згідно зі словами Емі-

неску, ідеальний «обмірковуваний світ» («lumea sea gândită»), «був істотним» («avea ființă») і його можна було сплутувати із мрією. У 71-86 рядках оригіналу поет повертається до вираженого ним у першій частині *Послання II*.

Мова перекладів Василя Щурата – західноукраїнська кінця XIX-початку XXст.ст.

Після настільки змістовного першого представлення 1903 р. українськомовному читачеві Міхає Емінеску, в його рецепції, крім рідкісної згадки в міжвоєнному періоді, настала довга «перерва». Чимраз інтенсивніше сприйняття Лучафера румунської поезії українською культурою розпочалося після Другої світової війни.

Примітки

1 Сергій Лучканин, *Вірш «Зірка» Міхає Емінеску в українських перекладах* // «Українська літературна газета», 4/24/2019.

2 Чернівецька обласна державна адміністрація. Розпорядження № 289, 25 березня 2019 р. Про план роботи обласної державної адміністрації на II квартал 2019 року. Виставки документальних матеріалів: до 130-річчя вшанування пам'яті з дня смерті румунського поета Міхає Емінеску. В.о. голова обласної державної адміністрації М. Павлюк.

3 Василь Щурат, *Поезія XIX віка*. Часть перша. Видане К. Студинського. Випуск I. Львів, 1903. Накладом А. Хойнацького. 3 друкарні В. А. Шийковського. Включені в антології переклади спочатку появились у львівській публікації «Руслан» 27 вересня 1903: Міхай Емінеску, *3 сатир* [*Послання II – I.P.*]; 28 вересня 1903, Міхай Емінеску, *Вічно* [*О, мамо – I.P.*], *Дойна* [*Чом ти, лісе, клонишся – I.P.*].

4 Чотири прижиттєві видання поезій Міхає Емінеску це слідує збірки: Mihai Eminescu, *Poesii*. Ediția I. Prefață de T.Maioreșcu, București, Soces, 1884, 307 сторінок; друге (1885 р., 307 сторінок) і третє видання (1888 р., 315 стор.) – це фактичні передруки з тією ж паспортизацією у тому ж видавництві, а четверте видання (315 стор., 64 поеми) появилось у році смерті Емінеску (1889) з передмовою з першого видання (1884 р.) та із текстом, написаним Т. Маййореску *Poetul Eminescu* (*Поет Емінеску*, с. V-XIV), підписаним ним в Бухаресті у жовтні 1889 р. Щурат помилково вважає прижиттєвим і п'яте видання поезій Міхає Емінеску, що появилось на рік після його смерті, тобто 1890-го року (<https://www.artmark.ro/privacy-kookie-restriction-mode>).

5 Переклад поезії передруковано у виданні: Василь Щурат, *Поезії*, Львів, 1962, с. 295.

6 К. І. Паладян, *Гекзаметр та його деривати в румунській поезії кінця XIX – початку XX століття* // «Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна». № 1127. Серія «Філологія», Харків -2014, с. 114-118.

Володимир АНТОФІЙЧУК, Чернівецький національний університет ім. Ю. Федьковича

ЯКИМ БУДЕ ДЕСЯТИТОМНЕ ЗІБРАННЯ ТВОРІВ ОЛЬГИ КОБИЛЯНСЬКОЇ?

Значення творчості Ольги Кобилянської в історії красномовного письменства – факт загальнознаний і загальновизнаний. Ще Іван Франко у статті «З останніх десятиліть XIX в.» писав про нові віяння, які склалися в українській прозі завдяки творчості Михайла Коцюбинського, Василя Стефаника, Леся Мартовича, Марка Черемшини, Михайла Яцківа та ін. На чолі цієї генерації письменників, «вихованих на взірцях найновішої європейської літератури», строгий критик поставив Ольгу Кобилянську, взявши до уваги особливу манеру її письма, націлену на глибоке пізнання внутрішньої сутності людини, тонке відтворення психології персонажів, передовсім жіночих, унікальних у своїх благородних пориваннях до краси й особистого щастя.

Однак письменниці, ім'я якої, за оцінками сучасних дослідників, «стало знаком нового часу, засвідчивши вродження національної літератури в європейський контекст у напрямку освоєння модерністської естетики, зокрема її неоромантично-символістського стильового поля» (Світлана Кирилюк), ніяк не щастило з більш-менш повним виданням творів. У 1927 – 1929 рр. харківський «Рух» випустив у світ дев'ять із запланованих десяти томів її творів, до яких увійшли оповідання (т. 1 – т. 2), повісті «Царівна» (т. 3), «Людина» (т. 4), «Земля» (т. 5), «Ніоба» (т. 6), «В неділю рано зілля копала...» (т. 7), «Через кладку» (т. 8) і «За ситуаціями» (т. 9). Десятий том, в якому мав публікуватися роман «Апостол черні», був знятий з виробництва через ідеологічні причини – тодішня більшовицька влада не допустила до друку твір, у якому пропагуються ідеї Української незалежної держави.

Таким же усіченим вийшов і п'ятитомник Ольги Кобилянської (Київ: Держлітвидав України, 1962 – 1963). Крім сорока трьох оповідань, у ньому опубліковано 7 повістей («Людина», «Царівна», «Земля», «В неділю рано зілля копала...», «Через кладку» і «За ситуаціями»), статті та спогади, 3 автобіографії, 216 листів. І це тоді, коли найповніший перелік творів Ольги Кобилянської складає роман «Апостол черні», 11 повістей, написаних німецькою та українською мовами, понад 70 зразків малої прози (нарис, новела, оповідання, образок, поезія в прозі, фантазія, гумореска), начерки й фрагменти незавершених новел, переклади, щоденники, автобіографічні джерела,

статті та спогади, тематичні записки та кілька сотень листів.

Чернівецькі та столичні науковці неодноразово порушували питання про якнайповніше видання творів Ольги Кобилянської. Однак, на жаль, його з різних причин, у тому числі й політичних, не вдавалося розв'язати.

У лютому 2013 р. кафедра української літератури Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича ухвалила рішення розпочати підготовку до видання творів Ольги Кобилянської в десяти томах, присвяченого 150-літтю від дня народження письменниці. Дещо пізніше було утворено редакційну колегію, до складу якої увійшли професори Володимир Антофійчук (голова), Борис Бунчук, Богдан Мельничук, Петро Рихло, доценти, заступники голови Світлана Кирилюк та Ярослава Мельничук, музейники Володимир Вознюк і Юлія Микосянчик, директор видавництва «Букрек» Дарина Максимець та ін. На першому засіданні редколегії від 23 квітня 2013 р. затверджено план-проспект «Зібрання творів Ольги Кобилянської в десяти томах» – найповнішого на сьогодні видання, яке представляє художню прозу, начерки та фрагменти незавершених творів, літературно-критичні статті, публіцистику, спогади, автобіографії, щоденник, переклади, листи.

Перше засідання редколегії з видання творів Ольги Кобилянської в десяти томах. 23 квітня 2013 р.

«Зібрання творів Ольги Кобилянської в десяти томах» порівняно з найосновнішими попередніми виданнями поповнено й розширено творами, які раніше не входили до багатотомників письменниці, а також тими, що взагалі не публікувалися.

(Продовження на 8 с.)

ЯКИМ БУДЕ ДЕСЯТИТОМНЕ ЗІБРАННЯ ТВОРІВ ОЛЬГИ КОБИЛЯНСЬКОЇ?

(Продовження із 7 с.)

Основний принцип побудови нового видання – жанрово-хронологічний: новели, оповідання, поезії в прозі (1885 – початок 1900-х рр., т. 1); новели, оповідання, поезії в прозі (1905 – 1930-ті рр., т. 2); німецькомовні повісті: «Гортенза, або Нарис з життя однієї дівчини», «Доля чи воля», «Картина з життя Буковини», «Вона вийшла заміж» (т. 3); повісті «Людина», «Царівна» (т. 4); «Земля», нотатки до другої частини повісті «Земля» (т. 5); «Нюба», «В неділю рано зілля копала...» (т. 6); «Через кладку», «За ситуаціями» (т. 7); роман «Апостол черні» (т. 8); літературно-критичні статті, публіцистика, спогади, автобіографії, щоденник, переклади (т. 9); листи (т. 10). Кожен із томів супроводжується примітками, в яких подаються стислі відомості про час написання та історію публікації творів, а також поясненням застарілих і діалектних слів. Тексти творів, які звірено за автографами, першодруками та іншими авторитетними прижиттєвими публікаціями, друкуються за сучасним правописом із збереженням характерних особливостей мови й стилю письменниці.

Про творчість Ольги Кобилянської як цілість стверджується на основі найнадійніших джерел – щоденників, автобіографій та листів, де подається інформація про те, за яких умов постоїли тексти, яким був їхній шлях до читача. Крім того, враховується і той факт, що впродовж понад столітньої рецепції спадщина письменниці зазнавала часткового замовчування й різноманітних купюр. Водночас ідеться про публіцистичні твори 1940 – 1941 рр., сфабриковані й приписувані письменниці радянськими ідеологами. Їх неавтентичність доведена науково, і в десятитомнику їм відводиться окреме місце.

На сьогодні опубліковано шість із десяти томів. Фінансування їх друку частково забезпечила Черні-

вецька обласна адміністрація, а решту витрат взяло на себе видавництво «Букрек». На видання сьомого тому редакційна колегія здобула грант від Українського культурного фонду, який складає майже 400 тис. гривень.

У десятитомному зібранні творів Ольги Кобилянської вперше опубліковано повісті «Гортенза, або Нарис з життя однієї дівчини» (1880), «Доля чи воля» (1883), «Картина з життя Буковини» (1885), «Вона вийшла заміж» (1887) мовою оригіналу і в перекладі українською. Також тут уперше оприлюднено три новели («Пан чародійник», «Любов до рідної землі», «Звізди»), більше десяти незавершених творів, фрагментів, коментарів, а також «Нотатки літератки», окремі сторінки яких написані по-німецьки і у виданні подані мовою оригіналу та в перекладі українською, здійсненому редколегією. Крім того, до десятитомного зібрання творів Ольги Кобилянської увійде понад сто нововиявлених листів письменниці, збережених у різних архівах Львова й Києва.

Водночас слід зауважити, що унікальність та новизна зазначеного видання полягає не тільки в якнайповнішому опублікуванні спадщини Ольги Кобилянської. Тексти творів у ньому подаються за першодруками, рукописами та авторитетними прижиттєвими публікаціями, здійсненими самою письменницею або за її безпосередньою участю. У випадках, коли в публікаціях текстів існують певні розбіжності, спричинені редакторським втручанням, зокрема в публікаціях радянського періоду, чи правками самої авторки, на це вказується в примітках.

Листування письменниці засвідчує дуже уважне її ставлення до друку власних творів. Вичитуючи верстки, окремі моменти вона намагалася узгодити з редакторами, вносила певні поправки й уточнення, прислухалася до їхньої думки щодо мовностилістич-

них неточностей. Авторка болісно переживала, як вона висловлювалася, «похибки» в тексті – тим паче, якщо це були першодруки. Часом подібні «похибки» чи купюри були спричинені впливом цензури. Щодо прижиттєвих видань творів, здійснених у радянський період, то вони часто виходили без участі авторки в процесі їх підготовки, звідси – чимало неточностей, найбільше у відтворенні мови Ольги Кобилянської.

Інколи письменниця була невдоволена редакторським втручанням у тексти своїх творів і відновлювала їх первісний варіант після публікації, роблячи виправлення прямо на сторінках свіжовидруканих творів. Так було, скажімо, із першодруком повісті «Через кладку». У збереженому в Чернівецькому літературно-меморіальному музеї Ольги Кобилянської примірнику «Літературно-наукового вісника» за січень – грудень 1912 р., де вперше опубліковано твір, рукою авторки зроблено численні виправлення. Цей факт взято до уваги редакційною колегією з тим, щоб врахувати волю письменниці і надати твору такого текстового вигляду, яким його хотіла бачити сама авторка. Цей метод підготовки текстів до друку,

вперше застосований у новому зібранні творів Ольги Кобилянської, дає можливість повернути автентичність текстів письменниці, зберегти їх лексичні, синтаксичні та стилістичні особливості. При цьому дотримано сучасних норм пунктуації.

Твори, представлені у десятитомному зібранні, супроводжуються історико-літературним коментарем. Тут подаються відомості про дату написання, історію виникнення творчого задуму та його реалізацію, оцінка творів тогочасною критикою, наявність автографа, першодруку і пізніші передруки, переклади іншими мовами, а також називається джерело, за яким друкується художній текст. Видання супроводжується поясненнями малозрозумілих і рідковживаних слів, а також фотографіями з того періоду життя письменниці, коли було написано той чи той твір, ілюстраціями до нього відомих художників, фотокопіями окремих сторінок рукописів тощо.

Видання десятитомного зібрання творів Ольги Кобилянської планується завершити у 2023 р., коли відзначатиметься 160-річчя від дня народження письменниці.

«Українські відлуння»

Про необхідність активнішої популяризації української літератури Румунії серед мажоритарного населення та інших нацменшин держави дискусії велися давно, тим паче, що нашої меншині є чим хвалитися у цій галузі. З одного боку, цю функцію міг би виконувати румуномовний сурівський часопис «Curierul ucraïnean», але, як відомо, у цього видання інші завдання та цілі, і висвітлення літературного життя української громади Румунії на його сторінках, хоч і траплялося, але виявилось цілком недостатнім. Тому редакція «Нашого голосу» виступила з ініціативою заснувати румуномовний додаток «Esoari ucraïne» («Українські відлуння»), який, власне, має перебрати на себе місію активної популяризації українського письменництва Румунії, висвітлення літературного життя як нашої громади, так і материкової України, ознайомлення румуномовного читача з культурними цінностями українців тощо. Ця ініціатива була підтримана Комісією Ради СУР з питань книговидання і преси, очоленою Іваном Гербілем, і отримала схвалення Ради СУР.

До складу редколегії додатка «Esoari ucraïne» входять: Іван Гербіль, Михаєла Гербіль, Корнелій Ірод, Ірина Мойсей і Михайло Трайста.

Таким чином, ювілейне 300-те число «Нашого голосу» виходить у світ із першим номером свого румуномовного додатка «Esoari ucraïne», на сторінках

якого, як і наступних номерів, румуномовний читач знайде відомості про видавничі новини, про літературно-культурні події, літературно-художні портрети українських письменників Румунії та України, переклади з української літератури (проза, поезія, драматургія, критика і т. д.) і, сподіваємось, відгуки тих, кому, власне, адресована ця публікація.

У редакційній статті до першого числа додатка Корнелій Ірод пише: «Маємо справедливую надію, що поява „Українських відлунь“ сприятиме кращому пізнанню культури українців Румунії, їх духовного життя і, особливо, української літератури, надзвичайно багатой, оригінальної та цікавої, ознайомленню з плодами творчості цілої плеяди вартісних письменників, здобутки яких в однаковій мірі належать як українській, так і румунській культурам і однаково збагачують їх».

Сподіваємось, що «Українські відлуння» швидко знайдуть дорогу до сердець читачів і достойно виконуватимуть свою основну місію.

В добрий час!

Редакція «НГ»